ÇAĞDAŞ SANATTA BİR ÜRETİM YÖNTEMİ OLARAK SERAMİK MALZEMENİN TAHRİBATININ ARAÇSALLAŞTIRILMASI

Şafak Çetin ÖZKAN [1]

ÖZ

Bu makalede; sanatsal yaratım sürecinde yok ediş seramik malzeme özelinde incelenmiştir. Seramik kullanarak yaratma sürecinde yok etme konusunu kapsayan bir bellek oluşturmak amaçlanmıştır. Bu amaçla Ai Weiwei'in "Han Dynasty Urn with Coca-Cola Logo paint" ve " Dropping a Han Dynasty Urn", Manuel Salvisberg'in "Fragments of History", David Cushway'in "Fragments", Monika Patuszyńska'nın "Bastards" serisi, Carl Andre'nin "Equivalent VIII", Claire Twomey'in "Consciousness/Conscience" ve "Trophy" isimli işleri incelenmiştir. Konunun Türkiye'deki örnekleri belirlenmiş ve üç seramik sanatçısının işleri üzerinden örneklenmiştir. Burçak Bingöl'ün "Self-Conscious" ve "Yaşanacak Altın Çağların Sonuncusu", İnsel İnal'ın "Kendi Şehrini Yarat", Mustafa Ural'ın "Aşkın Halleri" eserleri seçilmiştir. Bu eserler yorumlanarak sanatçıların çıkış noktaları ve tahribat ile olan ilişkileri açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Seramik sanatı, Seramik, Yok oluş, Yıkım

Özkan, Şafak Çetin. "Çağdaş Sanatta Bir Üretim Yöntemi Olarak Seramik Malzemenin Tahribatının Araçsallaştırılması". *idil* 6.34 (2017): 1819-1834.

Ozkan, Ş.Ç. (2017). Çağdaş Sanatta Bir Üretim Yöntemi Olarak Seramik Malzemenin Tahribatının Araçsallaştırılması. *idil*, 6 (34), s.1819-1834.

[1]Arş. Gör. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, scetinozkan(at)gmail.com

INSTRUMENTALISATION OF CERAMIC MATERIAL DESTRUCTION AS A PRODUCTION METHOD IN CONTEMPORARY ART

ABSTRACT

In this article the destruction in the artistic creation process will be examined with the focus of ceramic material. It is aimed to create a memory that covers the concept of destruction in the creation process with the use of ceramics. For this purpose, the works of and Ai Weiwei's "Han Dynasty Urn with Coca-Cola Logo paint and Dropping a Han Dynasty Urn", Manuel Salvisberg's "Fragments of History", David Cushway's "Fragments", Monika Patuszyńska's "Bastards" series, Carl Andre's "Equivalent VIII", Claire Twomey's "Consciousness/Conscience" and "Trophy" have been studied. Examples of the subject in Turkey have been identified and illustrated through the work of three ceramic artists. Burçak Bingöl's "Self-Conscious" and "Yaşanacak Altın Çağların Sonuncusu", İnsel Inal's "Kendi Şehrini Yarat" and Mustafa Ural's "Aşkın Halleri"were selected. By interpreting these artworks, views of the artists and their relation to destruction are explained.

Keywords: Art, Ceramic art, Ceramics, Demolition, Destruction

GİRİŞ

Sanat tarihi boyunca birçok sanatçının eserlerini farklı nedenlerle yok ettiğine tanık oluruz. Bu Francis Bacon'un bütün erken dönem işlerini yok etmesi gibi benimsemediği işleri ile bağlantısını koparmak için yapılmış ya da Pablo Picasso'nun yeni tuval alacak parası olmadığında başarısız olduğunu düşündüğü işlerinin üzerine resmetmesi gibi maddi nedenlerle de gerçekleşmiş olabilir (Gompertz 2015). Sanatçı tarafından yapılan yok etme eylemi bu gibi nedenlerin dışında eseri var etmek için de kullanılmıştır. Bu makalede yaratım sürecinde yok ediş seramik malzeme özelinde incelenecektir. Seramik kullanılarak yaratma sürecinde yok etme konusunu kapsayan bir bellek yaratmak amaçlanmıştır.

Bir yaratım süreci olarak sanatta yok edişi ele almak için önce sanatçının eserle olan ilişkisine bakmak gerekir. 20. yüzyıldan önce sanatsal formlar sadece hammaddenin dönüşümü ile oluşturuluyordu. Bronz ve diğer metaller heykellere, pigmentler resimlere dönüşüyordu. Zamanın yıpratıcı etkileri dışında sanatçı tam kontrol sahibiydi. Bu anlayış kolaj, asamblaj gibi yöntemlerin sanat dünyasına girmesiyle değişime uğramıştır. Bu süreçte sanatta hammaddenin dışında hazır objeler kullanılmaya başlanmış, bu değişim sanatçının zihin yapısını köklü olarak değiştirmiştir.

Görsel 1 Ai Weiwei , "Han Dynasty Urn with Coca-Cola Logo paint", 1994

Endüstri devrimi sonucu varılan noktada hemen her coğrafyada hızlı üretim ve tüketime dayalı bir yaşam biçimi hakimdir. Böyle bir ortamda sanatsal yaratım süreci de bunun bir parçası olarak yerini almış, çok hızlı üretilip tüketilir hale gelmiştir. Satın alınan hazır objelerle yapılan sanat bu durumun uzantısıdır. Sanatta ustalığa dayalı estetiğin geçmişte olduğundan çok daha büyük oranda bir araç olarak kabul edilmesi ile birlikte, geçmişte yaratılan değerler bir paletteki boyalara dönüşmüşlerdir. Üretimdeki emeğin zorluklarından kurtulan sanatçı, yaratımıyla geçmişte olduğu gibi duygusal bir bağ kurmaz. Yok etmek üretimin getirdiği duygusal yatırımın olmadığı bir dünyada sanatçı için daha kolay bir hal almıştır. Günümüz tüketim toplumlarındaki üretimden uzaklaşmış bireylerin satın aldıkları nesneleri kullanma alışkanlıkları ile sanattaki yok ediş, başka bir deyişle tüketerek var etme bu bağlamda paralellik göstermektedir.

BULGULAR VE YORUM

Uluslararası Seramik Sanatı Örnekleri

Günümüzün en önemli çağdaş sanatçılarından biri ve aktivist olan Ai Weiwei'nin işleri, sanattaki tüketerek var etme eylemini okuyabileceğimiz açık örneklerle doludur. Eserlerin yansımaları tarihi akış içerisinde birden fazla yok oluş ortaya çıkarır. Bu örnekler bütünü, yok etme hakkı konusunu sorgulamamıza yol açar. Bu incelemeyi oluşturan örnekler; ilk olarak Ai Weiwei in yaptığı eser, ikinci olarak koleksiyoner tarafından satın alınan eserine yapılan müdahale ve son olarak da eserin sergilendiği sırada protesto amacı ile yapılan tahribatdır.

Ai Weiwei'nin "Han Dynasty Urn with Coca-Cola Logo" adlı çalışmasında hazır nesne olarak var olan antik seramik kap, malzeme olarak estetik değerinden çok seramik kapların Çin'deki tarihsel ve kültürel değerini simgelediği için anlatımda yer bulur. Antik kap satın alınmış, ihtiyaçlar doğrultusunda değiştirilmiş ve tüketilmiştir. Üzerine eklenen "Coca-Cola" yazısı ile sanatsal anlamda en deneyimsiz izleyiciye bile ulaşır Ai Weiwei'nin eseri, bu iki anlamı birleştirterek izleyiciye Amerikan ve Çin kültürlerinin etkileşimi üzerine entelektüel bir algılayış yaşatır. Üretim ile bağları kopmuş bir dünyada sanatçı da seramik kabı kendisi üretmemiştir. Artistik form yüzyıllar önce kabul edilen bir değer olarak zaten inşa edilmiştir ve Coca-Cola logosu da kendi estetiği ile tasarlanmış bir birimdir. Bu değerler izleyici için eseri estetik açıdan bakılmaya değer kılar. Burada tarihi bir eserin tahrip edilmesi eleştiri konusu olsa da bu dönüşüm ile yeni bir eser ortaya çıkmıştır.

Görsel 2 Ai Weiwei, "Dropping a Han Dynasty Urn", 1995 / Ai Weiwei "Colored Vases", 2006

Çin'in geçmişini temsil eden seramiklerin tahrip edilmesi "Droping a Han Dynasty Urn" adlı fotoğraf serisi ile son noktaya ulaşır. Üç parçadan oluşan fotoğraf serisinde siyah beyaz anlatımla dikkati hareketten uzaklaştıracak renkler dışlanmıştır. Bu izleyiciyi yıkıcı hareketle baş başa bırakır. Ai Weiwei'nin ilk fotoğrafta elinde tutuğu seramik formu, ikinci fotoğrafta yere düşerken havada, üçüncüde ise yerde parçalanmış halde görürüz. Anlatım için seramik formun kültürel ve estetik değeri sonuna kadar sömürülmüş ve geriye kalan sonuç yok oluş olduğundan geleneksel anlamda seramik başka bir yapıya dönüşmüş ve belgelenmiş yok oluş halini almıştır.

Yok etme sırasında belgeleme bu üretim yönteminin iskeletini oluşturur. Sanat tarihçisi Dairo Gambonin yıkıma dair eserlerden benzerlerinin yok olurken, Tinguely'in ünlü Auto-Destructive işi "Homage to New York"un sanat belleğinde yer almasını fotoğraflarla belgelenmesine bağlar (Gamboni 1998, 273). Eserin kalıcılığı adına Weiwei'nin bu eserinde de seramik yok edilirken süreç belgelenerek başka bir sanat biçimine dönüşüp tekrar var olmak zorunda kalmıştır.

Burada dikkat çeken nokta hazır nesnenin yok ediliş sürecine Ai Weiwei'nin ürettiği eserin de maruz kalışıdır. Manuel Salvisberg'in yapıtı "Fragments of History" koleksiyoner Uli Sigg tarafından satın alınan "Han Dynasty Urn with Coca-Cola Logo" işinin yok edilişi ile oluşturulmuştur. Ai Weiwei'nin "Dropping a Han Dynasty Urn" adlı eserindekine benzer bir yöntem ile yok edilip fotoğraflanmıştır. Salvisberg'e bu işin

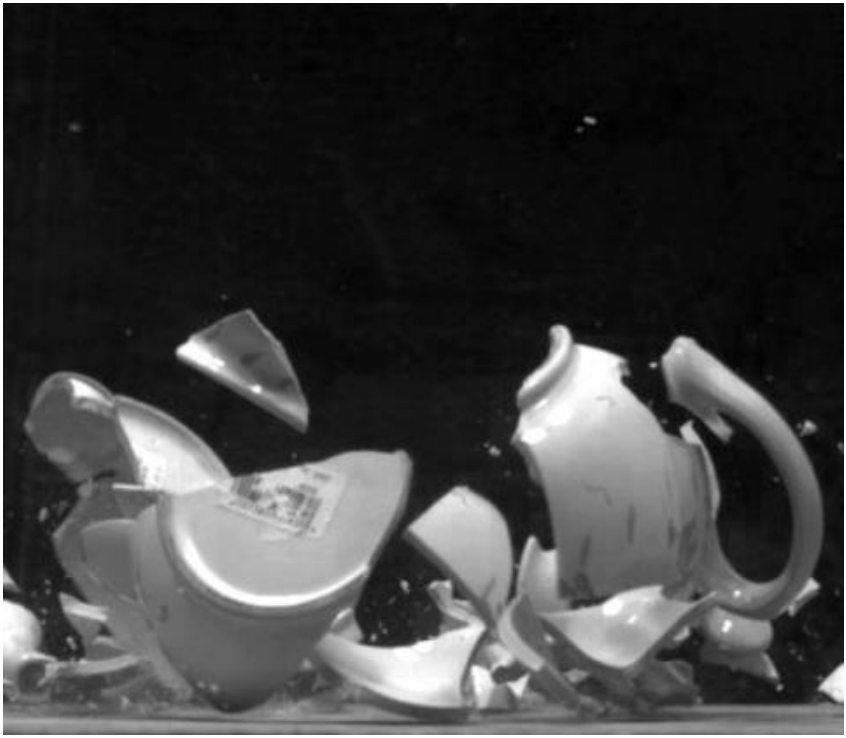
yapımı için eserin kırılması konusunda Ai Weiwei'den izin alıp almadığı sorulduğunda "Ai Weiwei işlerinde kullandığı bu vazoyu uzun yıllar önce yaratan ustaya sormuş muydu?" diye cevaplamıştır. (YAP 2012)

Görsel 3 Manuel Salvısberg, "Fragments of History", 2012

2014 yılında Maximo Caminero'nun Pérez Art Müzesi Miami'de sergilenen Ai Weiwei'nin işini kırması bu serinin karşılaştığı son yok oluştur. Kıran kişi sanatçı olmasına rağmen yaptığı eylemi protesto olarak tanımlamıştır. Burada yıkım en başta yapanın tanımlaması gereği bir şiddet eylemidir. Maximo Caminero yargılandığı mahkeme tarafından da suçlu bulunmuştur (Madigan 2014).

Bu seramik formların yok olduğu üç olay da eser sahipliği ve vandalizmin nerede başlayıp bittiğine dair sınırların bulanıklığını tanımlar.

Görsel 4 David Cushway, "Fragments", 2007

Daha önce bahsettiğimiz yok edilmenin belgelenmesi en saf haline David Cushway'in 2008 de ürettiği videosu "Fragments" da ulaşır. Eser betona çarparak parçalanan seramik objenin tekrar bir araya gelmesiyle oluşur. Film Universtiy of Wales'in mühendislik bölümü ile işbirliği yapılarak saniyede üç bin kare gibi yüksek bir hızda çekilmiştir (Walden 2013). Sonsuz bir döngünün içinde yok olup tekrar bir araya gelen form izleyici için anlık sıradan bir olay olmaktan çıkmıştır. Yok etme eylemi sanatçı tarafından görsel olarak izole edilmiş, an yavaşlatılarak gözlemlenebilir kılınmış, videonun başı ve sonu yok edilerek izleyiciye farklı bir zaman döngüsünde sunulmuştur. Bu saflaştırma sonucu izleyici an ile baş başadır.

Görsel 5 Monika Patuszyńska, "Bastards", 2013

Kayıt altına alma sadece video ya da fotoğraf aracılığı ile olması gerekmemektedir. Sümerlerin yüzyıllar önce kil tabletler ile tarihin kaydını tutması gibi seramik de uğradığı tahribatın kaydını tutup aktarabilir. Monika Patuszyńska'nın işleri ülkesindeki porselen fabrikalarının yok oluşunu kayıt altına alır niteliktedir. Eserlerinde, terk edilmiş fabrikalara gidip bulduğu kalıpları kullanır (Kurgan 2014). Fabrikada atıl bulunan kalıplar, parçalanıp birleştirilerek yeni formalara dönüştürülmüştür. Seramik henüz oluşmadan, yapım aşamasında yıkıma uğramış ve formlar bunu yansıtır biçimde tekrar var olmuştur. Sonunda ortaya çıkan eser, tahrip edilmemiş olsa da konu, form ve üretim süreci yok oluşun izlerini taşır.

Seramik fiziksel olarak yok olmanın dışında da varlığını yitirebilir. Carl Andre tarafından yapılan tuğlalardan oluşan ünlü işi "Equivalent VIII 1966" düşünsel olarak Ai Weiwei'nin kırdığı Hun dönemi objesinin sonuna benzer. Sanatsal objede sahip olduğu öğelere dair tarihten gelen kültürel değer yoktur, un ufak olmuştur. Açıkça ortadadır ki eserin kökleri ne İslam dünyasında tuğla ile yapılan geometrik öğeler içeren desenlere, ne de yapıldığı ülkenin tuğla örme geleneğine dayanır. Sanatçı eserlerinde bilinçli olarak illüzyonu dışlar (Andre 1996). Burada tuğla kullanmanın çarpıcılığı sıradanlığındadır. Birbiri ardına sıralanmış dizi halindeki 120 tuğlanın anlamsızlıkları, durağanlıkları ile orda bulunmaları geometri ve form dışında kalan her şeyi dışlamıştır.

Görsel 6 Carl Andre, "Equivalent VIII", 1966

Bu kadar büyük bir objenin saflığı, anlam açısından boşluğunun yarattığı simgesellik burada konunun parçası olur. Bu fabrikasyon üretim tuğlaların kullanımı ile ulaşılan dünyevilikten uzak noktayı heykelde minimalizm konulu tezinde Taner Küçükler şu şekilde tanımlar: "Bu tarzın uygulandığı çalışma disiplininin sonucu olarak da André'nin sanatında kusursuz bir keskinlik, belirli estetik ilkelere dayanan 'oran' anlayışı ve matematiksel 'modül' uygulamaları vardır" (Küçükler 2015, 73). Madde, matematik ve oranların gölgesinde kaybolmuştur.

Londra da yaşayan sanatçı Claire Twomey birçok işinde seramiğin yok olmasını kullanmıştır. Sanatçının seramik eğitimi almış olması seramiğe yaklaşımında daha önce bahsedilen örneklerden daha farklı bir yere sahip olmasını sağlar. Eserlerinde anlatımı seramiğin insan ile olan ilişkisi üzerine kurar. Sanatçı spesifik olarak projeleri için belirli özelliklere sahip seramikler ürettirmiştir. Claire Twomey'in birçok işte yaratım ortağı yok eden izleyicidir. Burada hedef, seramik formlar izleyici tarafından yok edilirken bunun yaratığı çağrışımların deneyimlenmesidir. "Consciousness/Conscience' adlı işinde de sahip olduğu seramik deneyimini yıkımın yaratımı için kullanmıştır. Üretim tekniği nedeniyle ağırlığı taşıyamayacağı bilinen içi boş porselen küpler yer karosu şeklinde dizilip sergi mekânının zemini kaplanmıştır

(Twomey, Projects:Consciousness/Conscience 2017). Başka bir esere ulaşmak için izleyici karoları yok etmek zorundadır. İzleyicinin karoları basarak kırması izleyicinin iradesindedir.

Görsel 7 Claire Twomey, "Consciousness/Conscience", Tate, Londra; Icheon, Korea 2001-2004

Görsel 8 Claire Twomey, "Trophy", Victoria & Albert Müzesi, 2006

"Trophy" adlı işinde de eserin değişimi aynı şekilde izleyicin seçimine bırakılmıştır. Bu eser izleyiciler tarafından alınabileceği söylenmemesine rağmen, yerleştirilen 4000 küçük kuş porselenin, katılanlar tarafından götürülmesi, çalınması ile oluşmuştur (Twomey, Projects:Trophy 2017). Eser kuşların müzede yerleştirilmesi ile değil, onların mekândan götürülmesi ile kavramsal derinliğe sahip olur. Wedgewood porselen tarafından üretilen bu porselen kuşlarda sanatçı, seramikçi olmasına rağmen üretim sürecinde yoktur. Bu, onun eserinin üreterek değil tüketerek oluşturması yönünde cesaretlendirir. Günümüz toplumunda olduğu gibi önemli olan şu anda

yaşananlardır. Eserin eve götürülmesinden alınan zevk toplumdaki tüketim kültürünün bir getirisidir.

Türk Seramik Sanatı Örnekleri

Türk seramik sanatında da yıkımın anlatım öğesi olarak var olduğu güçlü işler mevcuttur. Türk seramik sanatçıları dünyadaki diğer sanatçılarla benzer süreçleri yaşamıştır. Bu bağlamda sanatçıların yıkımla olan yaklaşımlarının diğer örnekler ile paralellik gösterdiği söylenebilir. Yaşadıkları toplumun getirdiği tüketme kavramı, eserin belgelenme ihtiyacı gibi konularda kesişirler.

Burçak Bingöl'ün işi "Self-Conscious" 46 saniyelik bir videodur. Osmanlı çinilerine özgü forma sahip olan vazonun etrafı sanatçının geçmişte yaptığı eserler, bir performansta kullandığı kıyafet, Viktorya dönemi duvar kâğıtları ve Taksim Gezi parkından alınmış bitkilerden yapılmış bir taç ile oluşan bir diyorama tarafından sarılmıştır. Masanın kenarında duran vazo, video kaydının sonunda sanatçının dirsek darbesiyle yere düşer. Sanatçı kendi öznel zaman çizgisinde bunu bir eşik olarak görür. (Works:Burcak Bingol tarih yok) Osmanlı kültürünü yansıtan form yeni bir değere ulaşmak için kurban edilirken, çiçekler ve bitki desenleriyle oluşan sahnenin devamlılığı, nesnenin yok olmasına rağmen hayattaki yansımaları ile yaşamında devam edeceğini işaret eder. Anlatımda, sanatçının yaşadığı toplum ve sanatçının kişisel süreci birbiri içinde var olur.

Görsel 9 Burçak Bingöl, "Self-Conscious", Video, 2015

"Yaşanacak altın çağların sonuncusu" adlı eseri seramiğin kalıcılığı ve seramiğe dönüşmediğindeki kilin geçiciliği üzerine kurulmuş bir iştir. Galeri duvarına Topkapı sarayındaki çinilerden alınmış çiçek motifleri kil ile işlenmiştir. Kilin duvardan sergi esnasında bile dağılması ve motiflerin geçiciliği, tarihin ve kültürel değerlerin zaman karşısındaki halini anlatan bir göstergedir.

Görsel 10 Burçak Bingöl, "Yaşanacak altın çağların sonuncusu", Mekâna kil uygulama, 2017

İnsel İnal "Hakkımda Ne Biliyorsun?" sergisi için üretilen "Kendi Şehrini Yarat" çalışması modern şehir hayatını sorgulayan izleyiciyi tahrip etmenin merkezine alan önemli bir iştir. İzleyiciyi geçmiş değil yaşadığı zamanın problemleri ile yüzleştirir. Kırılgan Lego blokları şeklinde yapılmış seramik parçaları kullanılarak katılımcılar tarafından şehir silueti yapmaları istenmiştir. Bunun sonucunda bazı parçalar yere düşüp kırılmıştır. İzleyici, hayatın seramik malzemeden üretilen bu paralel yapısında yaşadığı toplumun gerçeği ile baş başadır. İnsel İnal işini şu sözlerle tanımlar; "Bu çalışmada göç eden ve şehrin kenarında, merkezden uzak yaşayan kişiyi ötekileştirmeden, hakkında bilinenleri seyirciye sorgulatmak amaçlanmıştır." (İnal 2010).

Görsel 11 İnsel İnal, "Kendi Şehrini Yarat", 2009

Görsel 12 Mustafa Ural, "Aşkın Halleri", 2017

Mustafa Ural'ın "Aşkın Halleri" eseri, Monika Patuszyńska'nın "Bastards" serisinde olduğu gibi yıkımı seramik üzerinde kayıt altına almıştır. "Bir Fincanda Aşk" karma seramik sergisinde sergilenen işi "Aşkın Halleri" tahribatın anlatıma dönüştüğü

önemli bir iştir. Eser, fincan ve aşk kavramı konulu bu sergi için özel olarak üretilmiştir. (Ural 2017) Bir tabağın içine kırılmış fincan parçaları dizilerek bir suret oluşturulmuştur. Burada fincan, kahve içme kültürü, beraber konuşabilme gibi anlamları ile vardır ve parçalanarak yok edilmiştir. Eser sadece parçalanan bir nesne değil, nesnenin işaret ettiklerinin de dışlanması halidir. Sergideki diğer işlerden farklı olarak bu kırık fincan âşık olma halini anlatmaz, sonunu betimler.

SONUÇ

Yok etme eylemi eser, sanatçı ve izleyici arasında yalıtılmış bir etkileşimi değildir. Bulunduğu mekânı da etkiler. Sanat uzmanı Norbert Lynton "The Story of Modern Art" adlı kitabında "Kendini yok eden sanat sergileyen bir müze, müzecilik işlevine saldırıyor demektir." der. (Lynton 1980, 327) Müzelerin ana amacı gelecek nesillere eserleri aktarmakken kendini yok eden Claire Twomey'in TATE ve Victoria Albert müzesinde sergilenen yapıtları var oluş biçimiyle müzenin geleceğe aktarma işleviyle zıtlaşır. Çelişkidir ki sanat olarak nitelendirilmesine varoluşunu sorgulattığı mekânın katkısı büyüktür.

Amerikalı sanat tarihçisi akademisyen Rosalind Krauss'ın dediği "Eğer hiçbir şey yaratılamıyorsa, bir şeyler yok edilmelidir" (Jetzer ve Sharp 2014) sözü bu çalışmaların anlamını ortaya çıkarır. İşlerin ortak noktası herhangi bir ideali bakış açısını göstermek, yapıcı olmak yerine var olanı eleştirmeleridir. Bu anlamda işler negatiftir ve bir estetik açılım sunmanın kaygısını da gütmemektedirler. Entelektüel bir sorgulamayı başlatmak bir düşünceyi aktarmak için ideal olmalarına rağmen tarihsel süreçte görsel anlatım diline katkıları sınırlıdır. İzleyicinin ilgisini çekecek estetik ile ilgilenilmemiştir. Bu işlevi bulundukları galeriye, sergi mekânına ve seçtikleri nesneleri tasarlayanlara bırakmışlardır. Eserlerin bulundukları mekân bakılacak gözlemlenecek nesneler olduklarını, fiziksel varlıklarından başka anlamları bulunduğunu niteler.

Yıkım ve yaratım süreçlerinin birleşmesi çok güçlü değerler ortaya çıkaran bir dönüşümdür. Bu güçlü değerler sanatçılar tarafından anlatım dilinin sesini yükseltmek için kullanılmıştır. Bu süreçte var olanın öğeleri satın alınmış, tüketilmiş ve sindirilmiştir. İster tarihi anlamı, ister estetik değeri ya da sadece o an için yüklenen anlamı olsun, yok edilen seramiklerin önceki halleri eserlerin anlamı için başlangıç noktası oluşturur. Kullanılan seramikler düşünsel bir fayda için kurban edilmişlerdir. Aşağıdaki makale örnek bir makaledir.

Kaynakça

Walden, Jennifer. *Art and Destruction*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, 2013. 16.

Andre, Carl. *Audio Arts: Volume 16 No 1* William Furlong. 1 Ocak 1996.

Gamboni, Dario. *The Destruction of Art: Iconoclasm and Vandalism Since the French Revolution*. New Haven: Yale University Press, 1998. 273.

Gompertz, Will. *The artists who destroyed their own work*. 15 Temmuz 2015. 11 Haziran 2017. <http://www.bbc.com/news/entertainment-arts-33533960>.

İnal, İnsel. *inselinal*. 9 Ocak 2010. 11 Temmuz 2017. <http://inselinal.blogspot.com.tr/2010/01/cennet-mahallesinde-tasinabilir-sanat.html>.

Jetzer, Gianni ve Chris Sharp. «Basın bülteni: Under Destruction I-III.» 04 12 2014. *Swiss İnstitute.* 11 Haziran 2017. <https://www.swissinstitute.net/wp-content/uploads/2014/04/1299186118-press_release_lon.pdf>.

Kurgan, Agnieszka. *cfileonline*. 27 Ocak 2014. 11 Temmuz 2017. <https://cfileonline.org/interview-agnieszka-kurgan-speaks-monika-patuszynska/>.

Küçükler, Taner. *Yayımlanmış yüksek lisans tezi: Heykelde Minimalizm*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, 2015. 73.

Lynton, Nobert. *The Story of Modern Art*. Londra: Phaidon Press, 1980. 327.

Madigan, Nick. *ART & DESIGN: Man Gets Probation in Attack on Ai Weiwei Vase*. 13 Ağustos 2014. 11 Haziran 2017. <https://www.nytimes.com/2014/08/14/arts/design/man-gets-probation-in-attack-on-ai-weiwei-vase.html>.

Twomey, Clare. *Projects:Consciousness/Conscience*. 10 1 2017. 11 Haziran 2017. <http://www.claretwomey.com/projects_-_consciousnessconscience.html>.

—. *Projects:Trophy*. 10 01 2017. 11 Haziran 2017. <http://www.claretwomey.com/projects_-_trophy.html>.

Ural, Mustafa. Röportaj. Şafak Çetin Özkan. 14 Temmuz 2017.

Works:Burcak Bingol. tarih yok. 7 Temmuz 2017. <https://www.burcakbingol.com/works>.

YAP, CHIN-CHIN. *DEVASTATING HISTORY*. Mayıs 2012. 11 Haziran 2017. <http://artasiapacific.com/Magazine/78/DevastatingHistory>.

Görsel Kaynakça

Görsel 1 Ai Weiwei, "Han Dynasty Urn with Coca-Cola Logo paint", https://theartstack.com/artist/ai-weiwei-ai-wei-wei/han-dynasty-urn-with-coca-cola-logo (Erişim tarihi: 12.06.2017)

Görsel 2 Ai Weiwei, "Dropping a Han Dynasty Urn", "Colored Vases", https://www.nytimes.com/2014/02/18/arts/design/ai-weiwei-vase-destroyed-by-protester-at-miami-museum.html?_r=1 (Erişim tarihi: 12.06.2017)

Görsel 3 Manuel Salvısberg, "Fragments of History", http://artasiapacific.com/Magazine/78/DevastatingHistory (Erişim tarihi: 12.06.2017)

Görsel 4 David Cushway, "Fragments", https://museum.wales/cardiff/whatson/7948/Fragile/ (Erişim tarihi: 11.07.2017)

Görsel 5 Monika Patuszyńska, "Bastards", http://designattack.pl/monika-patuszynska-bastards-orphans/ (Erişim tarihi: 12.06.2017)

Görsel 6 Carl Andre, "Equivalent VIII", http://www.tate.org.uk/art/artworks/andre-equivalent-viii-t01534 (Erişim tarihi: 12.06.2017)

Görsel 7 Claire Twomey, "Trophy", http://www.claretwomey.com/projects_-_consciousnessconscience.html, (Erişim tarihi: 12.06.2017)

Görsel 8 Claire Twomey, "Consciousness/Conscience", http://www.claretwomey.com/projects_-_trophy.html, (Erişim tarihi: 12.06.2017)

Görsel 9 Burçak Bingöl, Self-Conscious, https://www.burcakbingol.com/works, (Erişim tarihi: 10.07.2017)

Görsel 10 Burçak Bingöl, "Yaşanacak altın çağların sonuncusu", https://www.burcakbingol.com/mythos-and-utopia, (Erişim tarihi: 10.07.2017)

Görsel 11 İnsel İnal, "Kendi Şehrini Yarat" http://inselinal.blogspot.com.tr/2010/01/cennet-mahallesinde-tasinabilir-sanat.html, (Erişim tarihi: 10.07.2017)

Görsel 12 Mustafa Ural," Aşkın Halleri", Mustafa Ural kişisel arşivi